

พิธีกรรมและความเชื่อท้องถิ่น

Local Rituals and Beliefs

พระภิกษุสุเมธ (สารนอก)¹ และศิริโรจน์ นามเสนา²
PhraKritsada Sumetho(sannok) and Sirirote Namsena

Received: September 07, 2022

Revised: October 24, 2022

Accepted: December 04, 2022

บทวิจารณ์หนังสือ

ผู้เขียน: ฐาปนี

จำนวนหน้า 175 หน้า

ปีที่พิมพ์: 2549

ครั้งที่พิมพ์: 1

สถานที่พิมพ์: แสงดาว

บทคัดย่อ

บทวิจารณ์หนังสือ “พิธีกรรมและความเชื่อท้องถิ่น” พบว่า ได้ศึกษาค้นคว้าพิธีกรรมและความเชื่อท้องถิ่นโดยแบ่งเนื้อหาเป็น 4 ภาคด้วยกันคือ 1) พิธีกรรมและความเชื่อของภาคเหนือ 2) พิธีกรรมและความเชื่อของภาคกลาง 3) พิธีกรรมและความเชื่อของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ 4) พิธีกรรมและความเชื่อของภาคใต้ ซึ่งพิธีกรรมในท้องถิ่นเป็นกิจกรรมทางสังคมโดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนที่เป็นมาด้วยดีด้วยความผูกพันและสามัคคีโดยมีพระพุทธศาสนาเป็นสื่อกลางหรือมีหัวหน้าหมู่บ้านเป็นตัวเชื่อมเป็นความเชื่อว่าการปฏิบัติตามแล้วจะเกิดความร่มเย็นเป็นสุขแก่ครอบครัวและชุมชนในทางตรงกันข้ามหากไม่มีการจัดพิธีกรรมในท้องถิ่นบางพิธีการอาจถูกละทิ้งให้ครอบครัวเดือดร้อนไม่มีความสุขก็เป็นได้

คำสำคัญ: พิธีกรรม, ความเชื่อ, ท้องถิ่น

¹ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบูรณ์; Phetchabun Provincial Office of Buddhism

² มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding author, e-mail: sannok182512@gmail.com, Tel. 097-2155599

Abstract

From a book entitled "Local Rituals and Beliefs", it was found that the research on local rituals and beliefs was divided into 4 parts: 1) rituals and beliefs of the North; 2) rituals and beliefs of the central region; 3) rituals and beliefs of the Northeast; and 4) the rituals and beliefs of the South. Local rituals were social activities emphasizing community participation that showed good relations local rituals were not organized, the family may be punished for suffering between communities with bonds and unity with Buddhism as the medium or the village head as a link. It was a belief that if people acted accordingly, there will be peace and happiness for families and communities. On the other hand, if some without peace

Keywords: Rituals, Beliefs, Local

บทนำ

พิธีกรรมหมายถึงพฤติกรรมที่มนุษย์พึงปฏิบัติต่อความเชื่อทางศาสนาของตนไม่ว่าจะเป็นศาสนาใด ๆ ก็ตามต่างก็มีการปฏิบัติต่อศาสนาของตนตามความเชื่อและความศรัทธาของตนในแต่ละศาสนาจึงก่อให้เกิดเป็นพิธีกรรมทางศาสนาด้วยความเชื่อและความศรัทธาถือเป็นกิจกรรมบูชาหรือการปฏิบัติในการทำพิธีอันล้วนแต่เกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันทั่วไปและอ้างถึงความเชื่อเก่าแก่ของชาวหมู่บ้านในชนบททั้งสิ้นทุกอย่างบ่งบอกถึงวัฒนธรรมของบุคคลผู้อยู่ในสังคมนั้น ๆ พิธีกรรมมักมีรูปแบบรายการพัฒนาอยู่เรื่อย ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับผู้คนในแต่ละถิ่นฐานโดยมักจะผสมผสานระหว่างพิธีที่มีอยู่เดิมกับของใหม่ซึ่งเข้ามามีบทบาทดังจะเห็นได้จากสมัยโบราณมีการนับถือศาสนาพราหมณ์ต่อมาศาสนาพุทธได้มาเจริญรุ่งเรืองเข้ามามีบทบาทจึงเกิดมีการผสมผสานกันจนปัจจุบันแทบจะแยกกันไม่ออกเช่นพิธีแรกนาขวัญพิธีแต่งงานพิธีลอยกระทงในส่วนความเชื่อคือความเห็นจริงด้วยในแง่พระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาที่เน้นหนักในเรื่องการใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตให้รู้จักกำจัดความทุกข์เดือดร้อนด้วยการพิจารณาให้เห็นต้นตอของความทุกข์แล้วแก้ไขในทางที่ถูกไม่ไขให้เชื่อถืออย่างมกมายและเหตุผลความเห็นจริงด้วยนั้นต้องเป็นสิ่งที่ใช้หลักการในการลงความเชื่อนั้นลงไปซึ่งหลักการในความเชื่อนี้ในทางพระพุทธศาสนา คือ คำสอนในกามสูตรแม้ว่าคำสอนในเรื่องการเชื่อนี้จะเป็นสิ่งที่แน่นอนแต่โดยธรรมชาติของมนุษย์ผู้ยังไม่หลุดพ้นย่อมต้องการสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของตนเพื่อปกป้องใจว่าได้มีการกระทำนั้นหรือจะทำบุญนั้นขึ้นจริงและหากไม่ไขสิ่งชั่วชาก็ไม่เห็นความจำเป็นที่จะละกิเลสทั้งปวงและการมาคิดค้นความจริงดังกล่าวทำให้ทั้งพิธีบางอย่างที่ยังมีประโยชน์แอบแฝงอยู่นับเป็นการสร้างจิตสำนึกของการอยู่ร่วมกันในสังคมตลอดจนเป็นการประกาศข่าวสารต่าง ๆ ให้ผู้อื่นรับรู้อีกด้วย

สารสำคัญของเนื้อหา

ตอนที่ 1 พิธีกรรมและความเชื่อของภาคเหนือ

1.1 วิธีกวนกระยาสารทก้ำแพงเพชร

ก้ำแพงเพชรเป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียงเรื่องกล้วยไข่เป็นอย่างมากกล้วยไข่จะให้ผลผลิตมากในช่วงต้นเดือนตุลาคมซึ่งเมื่อกล้วยไข่เป็นผลไม้ขึ้นชื่อของจังหวัดแล้วจึงมีการจัดพิธีกวนกระยาสารทขึ้นซึ่งกระยาสารทนั้นเป็นขนมไทยโบราณที่มีคุณค่าทั้งยังรับประทานเคียงกับกล้วยไข่ได้อย่างเหมาะสมยิ่งนักวิธีกวนกระยาสารทนั้นทางจังหวัดก้ำแพงเพชรได้จัดขึ้นตั้งแต่พ.ศ. 2524 เป็นต้นมา สารระสำคัญและแง่คิด กระยาสารทเป็นขนมทำขึ้นในฤดูสารทเดือนสิบซึ่งเป็นช่วงที่ผลิตผลทางการเกษตรของก้ำแพงเพชรอุดมสมบูรณ์ที่สุดของปีรวมทั้งเป็นการทำบุญเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ข้าวในนา หลังจากเก็บเกี่ยวพืชผลแล้ว ช่วงระยะเวลาประกอบพิธีกรรมปลายเดือนกันยายน-ต้นเดือนตุลาคมของทุกปี

1.2 พิธีบวงสรวงเจ้าพ่อปลาบึกเชียงราย

พิธีบวงสรวงเจ้าพ่อปลาบึกเป็นประเพณีที่ถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษทั้งนี้เพราะชาวบ้านเชื่อว่าปลาบึกเป็นปลาคักดีสิทธิ์ที่มีเทพคอยคุ้มครองอยู่ถ้าไม่มีการบวงสรวงไหว้วอนขอจากเจ้าพ่อและไม่ปลุกขวัญย่านางเรือให้มีอำนาจเก่งกล้าผู้นั้นก็ยากที่จะจับปลาบึกได้สำเร็จความเชื่อนี้น่าจะสืบเนื่องมาจากข้อเท็จจริงที่ว่า ปลาบึกนั้นไม่ใช่ปลาที่อาศัยอยู่ในเขตน่านน้ำของไทยแต่จะไหลเข้ามาในเขตไทยเมื่อถึงฤดูวางไข่และหลังจากเสร็จสิ้นการวางไข่แล้วสารระสำคัญและแง่คิดการทำพิธีบวงสรวงก่อนจับปลาบึกเป็นการสร้างขวัญกำลังใจเสริมความเป็นสิริมงคลและโชคลาภแก่ชาวประมงตลอดจนเป็นการรักษาไว้ซึ่งประเพณีที่เคยปฏิบัติสืบต่อกันมาทุกปี ช่วงเวลาของการบวงสรวงปลายเดือนเมษายนถึงปลายเดือนพฤษภาคมของทุกปี

1.3 พิธีบวชต้นไม้พะเยา

ต้นไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติลำดับต้น ๆ ที่มีอัตราการลดลงมากที่สุด แม้ว่าปัญหาการตัดไม้ทำลายป่ารัฐบาลจัดให้เป็นวาระแห่งชาติแล้วก็ตาม แต่การเพิ่มฐานบุกรุกป่าก็ยังไม่หมดไปการแก้ปัญหาการบุกรุกป่านั้น หากใช้แต่เพียงเครื่องมือของรัฐบาลก็น่าจะล้มเหลวเพราะป่ากับคนนั้นอยู่ใกล้กันการจะปกป้องการจับบุกรุกป่าที่ดีที่สุดควรจะใช้กำลังพลที่ใกล้ชิดกับป่ามากที่สุดพิธีบวชป่าจึงเกิดขึ้นเพื่อเป็นกุศโลบายห้ามไม่ให้คนตัดไม้ทำลายป่า สารระสำคัญและแง่คิดวิธีปลูกต้นไม้เป็นการเสริมสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชนซึ่งมีประเด็นร่วมคือการอนุรักษ์ป่าไม้ของหมู่บ้านของประเทศชาติโดยให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมรายการบวชต้นไม้ช่วงเวลาที่สามารถกระทำพิธีทำได้ตลอดปีแต่มักจะทำพิธีในช่วงฤดูแล้ว

1.4 พิธีบวงสรวงดวงพระวิญญาณสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเพชรบูรณ์

การบวงสรวงดวงพระวิญญาณของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชนั้นเป็นการแสดงถึงความกตัญญูตเวทีที่มีแด่ผู้มีพระคุณต่อบ้านเมืองซึ่งทางจังหวัดเพชรบูรณ์ได้กำหนดให้มีการกระทำพิธีบวงสรวงทุกปีก่อนจะเริ่มพิธีจะต้องมีการเตรียมการโดยจัดให้มีราชวัตรฉัตรธงสัปน

โต๊ะวางเครื่องสังเวยและแท่นประทับในบริเวณมณฑลพิธีซึ่งจะต้องจัดล่วงหน้าอย่างน้อย 1 วัน ความสำคัญและแง่คิดนอกจากเป็นการแสดงความกตัญญูทวดเทวีแล้ว ผู้เข้าร่วมพิธีก็จะได้รับความมั่นใจและกำลังใจในการประกอบกิจการเพื่อบ้านเมืองรวมทั้งเป็นสิริมงคลแก่ตนเองทั้งยังเป็นการรวมพลังสามัคคีในหมู่คณะด้วยช่วงเวลาที่ประกอบพิธีวันที่ 25 ถึง 27 มกราคมของทุกปีซึ่งเป็นวันกองทัพไทยเป็นงานที่ยิ่งใหญ่ระดับจังหวัด

1.5 พิธีสงฆ์พระสงฆ์และหม่าเจ้าเจดีย์พระบรมธาตุกำแพงเพชร

ความสำคัญเป็นพิธีกรรมเก่าแก่ของชาวเมืองกำแพงเพชรมิใช่จัดพิธีในช่วงเทศกาลสงกรานต์โดยจะจัดเป็นประจำทุกปีและสืบทอดมาหลายสิบปีพิธีสงฆ์พระสงฆ์จัดขึ้นในวัดบางตำบลในเมืองโดยชาวบ้านจะร่วมกันถวายภัตตาหารเพลแด่พระสงฆ์และสามเณรหลังจากนั้นจะนิมนต์ให้เปลี่ยนผ้าจากชุดครองจีวรเป็นนุ่งผ้าหม้อฮ่อมและนิมนต์ไปนั่งบนเก้าอี้เรียงแถวเตรียมรับการสงฆ์ซึ่งชาวบ้านจะเตรียมน้ำอบน้ำลอยดอกไม้อาไว้เมื่อพร้อมแล้วจะมีผู้กล่าวนำถวายน้ำสำหรับส่งพระสงฆ์แล้วชาวบ้านจะร่วมกันสงฆ์พระสงฆ์และสามเณรเมื่อสงฆ์พระแล้วต่างก็เปลี่ยนกันสาดน้ำใส่กันอย่างสนุกสนานได้เวลาพอสมควรชาวบ้านจึงถวายผ้าสบงเพื่อผลัดเปลี่ยนครองจีวรกลับมานั่งเรียงลำดับสวดมนต์ให้พรแก่ผู้มาร่วมพิธีเป็นเสร็จพิธีสงฆ์พระสงฆ์ สารความสำคัญและแง่คิด 1) พิธีสงฆ์เพื่อให้ชาวบ้านได้แสดงความเคารพและแสดงความกตัญญูทวดเทวีต่อผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาเพื่อความเป็นสิริมงคล 2) พิธีหม่าเจ้าเจดีย์จากความเชื่อของชาวบ้านที่เชื่อว่าเจดีย์พระบรมธาตุเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า 3) เป็นกิจกรรมทางสังคมโดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยมีพระพุทธศาสนาเป็นสื่อกลางช่วงเวลาในการจัดพิธีวันที่ 14 เมษายนของทุกปี

1.6 พิธีสืบชะตาเมืองเชียงใหม่

การสืบชะตาเมืองตามความเชื่อของชาวล้านนาเป็นพิธีที่จัดทำขึ้นเพื่อความสุขของบ้านเมือง ทั้งนี้เพราะบางครั้งเห็นว่าบ้านเมืองเกิดความเดือดร้อนจากอิทธิพลของดาวเคราะห์มาเบียดบังทำให้บ้านเมืองเกิดความปั่นป่วนวุ่นวาย เพราะการจลาจลเกิดศึกสงครามและเกิดโรคภัยไข้เจ็บแก่ประชาชนในเมือง ดังนั้นจึงต้องทำพิธีสืบชะตาเมืองขึ้น พิธีสืบชะตาเมืองเชียงใหม่มีการยึดถือและปฏิบัติติดต่อกันมาช้านานชาวเชียงใหม่ทุกคนต่างรู้จักและยึดถือปฏิบัติกันอยู่เพราะเชื่อว่าทุกภัยทั้งหลายที่เกิดขึ้นกับเมืองจะหมดหายไปชีวิตก็จะสงบสุขอีกครั้ง เชื่อว่าก่อให้เกิดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่การงานพร้อมที่จะสู้กับชะตาชีวิตต่อไป สารสำคัญและแง่คิดพิธีสืบชะตาเมืองเชียงใหม่เป็นพิธีที่ทรงคุณค่าเป็นอย่างยิ่งในหลาย ๆ ด้าน กล่าวคือเป็นการให้กำลังใจและบำรุงขวัญแก่ผู้คนในบ้านเมืองเป็นการบำรุงขวัญสร้างจิตสำนึกในการเป็นพลเมืองดีสร้างความสมัครสมานสามัคคีระหว่างชนชั้นปกครองและชาวบ้านแสดงถึงความกตัญญูทวดเทวีต่อบรรพบุรุษผู้สร้างเมืองเชียงใหม่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ไว้ช่วงเวลาระยะเวลาระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงเดือนมิถุนายนของทุกปีหรือเมื่อบ้านเมืองประสบความแห้งแล้ง

1.7 พิธีโกนจุกตาก

พิธีโกนจุกสืบเนื่องมาจากพ่อแม่คลอดลูกออกมาแล้วลูกนั้นเป็นหญิง เพราะแม่เกรงว่าจะไม่ได้ทำบุญจึงไว้จุกให้ลูกหรือลูกบางคนเลี้ยงยากมักเจ็บไข้ได้ป่วยอยู่เสมอจึงไว้จุกเพื่อให้เลี้ยงง่าย โดยจะโกนผมรอบ ๆ ข้างนอกออกแล้วทำเป็นจุกไว้ตรงกลางกระหม่อม สำคัญและแนวคิดเป็นวิธีที่ทำให้พ่อแม่เด็กเกิดมีขวัญและกำลังใจในการเลี้ยงลูกและเพื่อให้ลูกได้นึกถึงว่าตนโตพอที่จะดูแลตนเองได้แล้วช่วงเวลาของการทำพิธีเมื่อเด็กมีอายุพอสมควรอาจจะอยู่ในช่วงระหว่าง 7-13 ปี

1.8 วิถีทานสลากภัตหรือกินสลากน่าน

ทานสลากภัตเป็นประเพณีเก่าแก่ที่มีมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาลตามตำนานเล่าว่าขณะที่พระพุทธเจ้าประทับ ณ เขตวันมทวิหารนั้น วันหนึ่งนางกุมาริได้อุ้มลูกชายวัยหนึ่งขวบซึ่งจะทำร้ายลูกของนางนางเห็นจนตัวจะวิ่งหนีไปที่อื่นไม่ได้จึงวิ่งเข้าไปพึ่งพระพุทธเจ้าพระพุทธองค์ทรงตรัสสอนไม่ให้จองเวรซึ่งกันและกัน นางยกขนิษ้านึกผิดจริงรับศีล 5 แล้วกราบทูลพระพุทธองค์ว่าเมื่อนางรับศีล 5 แล้วไม่รู้จะไปทำอะไรได้นางกุมาริเห็นดังนั้นจึงอาสาพานางยกขนิษณ์ไปอุปการะฝ่ายนางยกขนิษณ์จึงตอบแทนโดยพยากรณ์บอกเรื่องลมฟ้าอากาศและการทำนายแก่นางกุมาริและยังได้บอกแก่ชาวบ้านทั่วไปจนร่ำรวยและเพื่อตอบแทนคุณของนางยกขนิษณ์คนเหล่านั้นจึงพากันเอาเครื่องอุปโภคบริโภคมามอบให้แก่นางเป็นอันมากเมื่อเหลือใช้จึงมาทำเป็นสลากภัตโดยให้พระสงฆ์ทำการจับสลากอุปโลกนสาระสำคัญและแง่คิดคติธรรมทานสลากภัตจะสอนใจพระสงฆ์และสามเณรไม่ให้ยึดติดในลาภสักการะ รู้จักการตัดกิเลสและหลักการทำบุญทานกัวยฉลากเป็นวิธีการปฏิบัติธรรมอย่างหนึ่งคือการบริจาคด้วยความบริสุทธิ์ใจรู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวมไม่เห็นแก่ตัวยังเป็นการแสดงออกพลังสามัคคีของชาวบ้านที่ร่วมมือร่วมใจกันทำบุญกุศลโดยพร้อมหน้ากัน

วิญญานของผู้ตายจะسابแข่งเป็นพิธีกรรมสำคัญที่จะต้องทำให้กับผู้เสียชีวิต ช่วงเวลาที่นิยมจัดพิธีนิยมจัดช่วงวันขึ้น 1 ค่ำถึง 14 ค่ำเดือน 11

เป็นศิษย์หรือที่เรียกกันในปัจจุบันเรียกว่ายกครูหรือขึ้นครูและอีกกรณีหนึ่งคือพิธีบูชาขันตั้งก่อนการทำกิจกรรมต่างๆ เช่นการก่อสร้างการบรรเลงเพลงดนตรี

ตอนที่ 2 พฤติกรรมและความเชื่อของภาคกลาง

2.1 พิธีบวงสรวงเจ้าพ่อหลักเมืองกาญจนบุรี

ความสำคัญเสาหลักเมืองกาญจนบุรีเป็นโบราณวัตถุที่สำคัญคู่บ้านคู่เมืองเป็นที่เคารพสักการะและมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นที่รวมวิญญานของชาวเมืองกาญจนบุรีสามารถดลบันดาลให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขแก่ชาวเมืองกาญจนบุรีเทศบาลเมืองกาญจนบุรีจึงจัดให้มีพิธีกรรมทุกปี สาระความสำคัญและแง่คิดศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสร้างขึ้นในสมัยพระยาประสิทธิสงครามรามภักดีศรีวิเศษวงเล็บเจ้าเมืองกาญจนบุรีคนที่ 2 พิธีสักการะศาลเจ้าพ่อหลักเมืองได้กระทำติดต่อกันมาครั้งโบราณนอกจากเพื่อความป็นสิริมงคลของบ้านเมืองแล้วยังเป็นโอกาสให้ชาวบ้านพร้อมใจกันมาร่วมสักการะช่วงเวลาที่ดำเนินกิจกรรมวันขึ้น 6 ค่ำเดือน 6 ของทุกปี

2.2 พิธีกองข้าวบวงสรวงชลบุรี

ความสำคัญพิธีกรเข้าบวงสรวงเป็นพิธีกรรมแก่ของจังหวัดชลบุรี ในสมัยโบราณนิยมจัดการทั่วไปทุกอำเภอ ปัจจุบันอำเภอศรีราชาได้รื้อฟื้นและจัดประเพณีกองข้าวบวงสรวงเพื่อเป็นการฟื้นฟูและเสริมสร้างความสามัคคีของชาวบ้านในอำเภอศรีราชาจังหวัดชลบุรี พิธีกองข้าวบวงสรวงเป็นพิธีที่มีความเชื่อสืบต่อกันมาว่าเมื่อกระทำพิธีแล้วจะทำให้อยู่เย็นเป็นสุขเพื่อบวงสรวงดวงวิญญาณทั้งหลายและเสริมสร้างเสถียรภาพทางจิตใจ สารระความสำคัญและแง่คตินัยยะของพิธีกรเข้านั้นเป็นการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชนให้เป็นปึกแผ่นให้ทุกคนรักและผูกพันช่วยเหลือซึ่งกันและกันและเป็นการพบปะกันเพื่อความสนุกสนานและกลับไปอย่างมีความสุขทั้งยังเป็นการสอนเรื่องการให้ทานแก่สรรพสัตว์ทั้งหลายช่วงเวลาที่ดีดำเนินกิจกรรมหลังสงกรานต์ประมาณ 3-4 วัน

2.3 พิธีลูกโกศ เพชรบุรี

ความสำคัญพิธีลูกโกศ เป็นสิ่งที่ชาวเมืองเพชรบุรีได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาหลายชั่วคนแล้วจนกระทั่งกลายเป็นประเพณีอย่างหนึ่งของชาวเมืองเพชรบุรีจนเรียกกันติดปากทั่วไปว่าลูกโกศเมืองเพชร สารระความสำคัญพิธีลูกโกศ ที่ชาวเพชรบุรีมักใช้โกศกลมมากกว่าโกศเหลี่ยมโกศกลมส่วนยอดใหญ่ส่วนสารถจะจะเป็นยอดเหลี่ยมการนำศพใส่ในโกศเริ่มต้นด้วยพิธีสุก้าหรือพิธีสุก้าศพ คือ ต้องนำศพไปต้ม รูดเอาเนื้อไปเผาเสียก่อนให้เหลือแต่กระดูกแล้วจึงนำมาใส่ในโกศ บางครั้งก็รูดเนื้อทิ้งน้ำให้เป็นเหยื่อปลาแล้วนำเฉพาะกระดูกไปทำพิธีลงกตเสร็จแล้วก็มีพิธีฉลองมีมหรสพคนรำนาคพื้พาทยประโคมหุ่นกระบอกหนังตะลุงแล้วแต่ฐานะของเจ้าภาพ

2.4 พิธีบวงสรวงพันท้ายนรสิงห์สมุทรสาคร

ความสำคัญเป็นพิธีกรรมของชาวจังหวัดสมุทรสาครที่รำลึกถึงพันท้ายนรสิงห์ซึ่งเป็นวีรบุรุษแห่งความซื่อสัตย์และรักษาไว้ซึ่งกฎหมายเฑียรบาล สารระสำคัญและแง่คิด 1) เป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างความสามัคคีของชาวบ้านที่ได้ปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันด้วยความภาคภูมิใจกับชุมชน 2) เป็นตัวอย่างแก่เยาวชนรุ่นหลังที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของความซื่อสัตย์และการรักษากฎระเบียบชี้ให้เห็นว่าความดีเป็นสิ่งที่ไม่ตายได้รับการกล่าวขวัญยกย่องตลอดไปช่วงเวลาพิธีบวงสรวงพันท้ายนรสิงห์เริ่มขึ้นวันขึ้น 9 ค่ำเดือน 3 เวลา 9 นาฬิกา 19 นาทีจะเริ่มพิธีบวงสรวงและวันขึ้น 10 ค่ำเดือน 3 เวลา 7:00 น ชาวบ้านจะถวายภัตตาหารเช้าแด่พระสงฆ์

2.5 วิธีไหว้พระใหญ่ของชาวกะเหรี่ยง อุทัยธานี

ความสำคัญเป็นการมารวมกันเพื่อสร้างความสามัคคีในหมู่คณะของกลุ่มกะเหรี่ยง โดยมีจุดรวมใจซึ่งชาวกะเหรี่ยงจะยึดถือคำพูดของพะเช่อหรือร่างทรงเป็นหลักกำหนดวิธีการดำรงชีวิตของกลุ่ม สารระความสำคัญและแง่คิดหมู่บ้านเจ้าวัดต้องปฏิบัติเคร่งครัดในการปฏิบัติตามข้อห้ามต่าง ๆ ตามที่บอกไว้และมีการว่ากล่าวตักเตือนลูกบ้านให้ยึดถือในวัฒนธรรมทั้งการพูดการติดต่อกับชนพื้นราบเชื่อว่าจะทำให้เกิดความอับมงคลขึ้นกับครอบครัวและชุมชนสิ่งที่ต้องห้ามอย่างเคร่งครัดคือ 1 ห้ามนำสุราเข้ามาดื่มในหมู่บ้าน 2 ห้ามเลี้ยงสัตว์หมูหรือไก่ 3 ห้ามเล่นอบายมุขทุกชนิด ช่วงเวลากิจกรรมในวันสงกรานต์วันขึ้น 15 ค่ำเดือน 5

2.6 พิธีไหว้พระแซ่สุพรรณบุรี

ความสำคัญการไหว้พระแซ่หมายถึงการไหว้พระจันทร์ซึ่งชาวไทยเชื้อสายเขมรในจังหวัดสุพรรณจะจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีที่วัดประชุมชนวัดสุกณปักษ์วัดสามทองและวัดสุวรรณนาครีจัดทำขึ้นเพื่อพยากรณ์ปริมาณน้ำฝนในปีหน้าว่าจะตมมากหรือน้อยเพียงใดและชาวนาจะเริ่มทำนาให้ถูกต้องกับฤดูกาลที่ฝนตก สำระสำคัญและแง่คิดเป็นพิธีที่จัดขึ้นเพื่อเสี่ยงทายถึงปริมาณน้ำฝนในแต่ละปีว่าจะตมมากน้อยเพียงใดและชาวนาจะเริ่มทำนาให้ถูกต้องกับฤดูกาลที่ฝนตกหรือเป็นสิริมงคลแก่ผู้ทำพิธีและสร้างความสามัคคีของคนในท้องถิ่นช่วงเวลากิจกรรมพิธีไหว้พ้อแจะจัดในวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 12 ของทุกปี

2.7 พิธีเซ่นผีแต่งงานตราด

ความสำคัญพิธีเซ่นผีแต่งงานเป็นลำดับขั้นตอนการแต่งงานแบบไทยนับเป็นความงดงามทางวัฒนธรรมเพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่าง 2 ตระกูลและเพื่อเป็นการบอกกล่าวให้ญาติพี่น้องสองฝ่ายได้รับรู้ว่าลูกหลานตัดสินใจพร้อมที่จะใช้ชีวิตร่วมกัน สำระสำคัญและแง่คิด การเซ่นผีแต่งงานเป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้คู่บ่าวสาวได้ตระหนักว่าวันนี้เป็นวันดีเป็นวันสำคัญที่คนทั้งสองได้ตัดสินใจใช้ชีวิตร่วมกันโดยมีญาติพี่น้องทั้งสองฝ่ายเป็นสักขีพยานตลอดจนถึงบรรพบุรุษได้รับทราบเป็นเครื่องเตือนใจว่าให้คนทั้งสองมีความรักความซื่อสัตย์ต่อกันมีความอดทนช่วยเหลือเกื้อกูลกันไปตลอดชีวิต

2.8 พิธีทำบุญกลางบ้านปทุมธานี

ความสำคัญเป็นพิธีกรรมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่โบราณเป็นเรื่องของดวงวิญญาณผู้ตายว่าจะล่องลอยไปตามบุญบาปเป็นการทำบุญตลอดจนบูชาอุทิศส่วนกุศลให้พระภูมิเจ้าที่เจ้ากรรมนายเวรเพื่อความคุ้มครองให้อยู่เย็นเป็นสุขและประสบความสำเร็จรุ่งเรืองในหน้าที่การทำงานขับไล่สิ่งเลวร้ายต่าง ๆ ที่ผ่านมาให้หมดสิ้นไปด้วยการสะเดาะเคราะห์และขอให้ฝนตกตามฤดูกาลอันจะทำให้พืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ทั้งยังเป็นการสร้างความสามัคคีของคนในหมู่บ้านให้มีความรักความสามัคคีไต่ถามทุกข์สุขซึ่งกันและกันมีปัญหาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สำระความสำคัญและแง่คิดการทำบุญกลางบ้านเชื่อว่าเป็นการอุทิศส่วนกุศลไปให้กับดวงวิญญาณทั้งหลายที่ตายก่อนสิ้นอายุขัยจะไม่มารบกวนคนและสัตว์ให้เกิดการเจ็บป่วยตายทำให้ทุกคนเกิดความสบายใจในการทำบุญ ช่วงเวลากิจกรรมภายในเดือน 3 วันใดก็ได้ใช้เวลา 1 วัน

ตอนที่ 3 พิธีกรรมและความเชื่อของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3.1 พิธีบายศรีสู่ขวัญกาฬสินธุ์

ความสำคัญการบายศรีสู่ขวัญเป็นพิธีที่จัดขึ้นเพื่อความเป็นสิริมงคลนิยมจัดทำกันในโอกาสอันเป็นมงคลต่าง ๆ เช่น ขึ้นบ้านใหม่ บวชนาค แต่งงาน เลื่อนยศเลื่อนตำแหน่ง ภิขุเลื่อนสมณศักดิ์ หรือผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือมาสู่ทองที่จะต้องเดินทางไกลย้ายที่อยู่เป็นพิธีมงคลที่นิยมทำกันมากทั้งงานเล็กน้อยภายในครอบครัวหรือจัดเป็นพิธีใหญ่โตตามฐานะ สำระสำคัญและแนวคิดการบายศรีสู่ขวัญทำขึ้นเพื่อเรียกขวัญให้กลับมาอยู่กับเนื้อกับตัวให้บุคคลนั้นอยู่เย็นเป็น

สุขมั่งมีศรีสุขอายุมันขวัญยืนเจริญก้าวหน้าประสบโชคชัยพลอบประโลมจิตใจให้เข้มแข็งมัน คงปราศจากความหวาดกลัวเดินทางขอให้ปลอดภัย

3.2 พิธีขอขมาวัวควายนครราชสีมา

ความสำคัญวัวควายมีความสำคัญตามประเพณีการทำนาของชาวโคราชเป็นอย่างดี ยิ่งเพราะวัวควายเป็นผู้ให้แรงงานมีบุญคุณชาวนาจะทำพิธีขอมาที่ต้องใช้แรงงานทุบตีตำท้อต่าง ๆ และขอให้วัวควายแข็งแรงอย่าได้เจ็บได้ป่วยตลอดฤดูกาลทำนาวิธีการขอขมาวัวควายจะมีอุปกรณ์ในการประกอบพิธีได้แก่กรวยกันแหลมกรวยดอกไม้บุหรืมน้ำมัน 2 มวลและหมากพลู สารระคายเคืองและเป็นพิธีกรรมที่ให้ความสำคัญคือเรื่องการแสดงคุณธรรมด้านสามัคคีธรรมเมตตาธรรมและสำนึกในบุญคุณของผู้มีพระคุณ

3.3 พิธีสมโภชและงานนมัสการพระธาตุศรีสองรักเลย

ความสำคัญพิธีสมโภชและงานนมัสการพระธาตุศรีสองรักจัดขึ้นเพื่อให้ชาวบ้านนมัสการบูชาพระธาตุและช่วยกันทำความสะอาดตลอดจนซ่อมแซมสถานที่ชำรุดทรุดโทรมบริเวณพระธาตุให้อยู่คู่กับบ้านเมืองตลอดไปพิธีสมโภชและนมัสการเริ่มด้วยจากการทำความสะอาดพระธาตุและซ่อมแซมสถานที่ชำรุดทรุดโทรมก่อนจะถึงวันงานจริงพิธีจะเริ่มด้วยการบูชาพระธาตุ สารระคายเคืองและแนวคิดพิธีสมโภชและนมัสการพระธาตุศรีสองรักเป็นประเพณีที่สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมและความเชื่อของอำเภอด่านซ้ายที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณที่ลูกหลานจะต้องปฏิบัติเพื่อความเป็นสิริมงคลให้ชาวบ้านอยู่เย็นเป็นสุขมั่งมีศรีสุขแคล้วคลาดปลอดภัยจากภัยอันตรายทั้งปวงอีกทั้งทำให้ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรมนิยมจัดขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 6 หรือเดือนพฤษภาคมของทุกปี

3.4 พิธีเชิญวิญญาณผู้ตายคืนเรือนของชาวไทยโซ่ง สกลนคร

ความสำคัญชาวกะโซ่งมีผิวคล้ำกว่าไทยลาวถิ่นฐานเดิมของชาวกะโซ่งอยู่ที่เมืองมหาชัยกองแก้วและแขวงเมืองคำม่วนสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวอพยพเข้ามาในภาคอีสานสมัยรัชกาลที่ 3 หลังจากที่ปราบกบฏอนุวงศ์เขากี้ส่งที่ตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นกลุ่มก้อนได้แก่อำเภอกุสุมาลย์มีเจ้าเมืองเป็นชาวประสงค์ สารระคายเคืองและแนวคิดพูดทำให้เห็นความเชื่อในระบบภูตผีวิญญาณของชาวโซ่งซึ่งนับถือนับถือผีมากกว่าพระพุทธศาสนาชาวโซ่งเชื่อว่าการทำพิธีศพให้ถูกต้องจะทำให้เป็นสิริมงคลแก่ครอบครัวหากไม่ปฏิบัติตามพิธีกรรมแล้วผีจะรบกวนซึ่งจะนำสิ่งร้าย ๆ มาสู่ชีวิตได้ประเพณีชาวโซ่งบางหมู่บ้านจะให้คนนำศพลงจากเรือนด้านอื่นที่มีไช้บันไดขึ้นบ้านเช่นทะเลสาบบ้านหรือลงหลังบ้านเป็นต้นอย่างไรก็ดีเมื่อจัดพิธีศพแล้วชาวโซ่งเชื่อว่าวิญญาณผีจะต้องมีที่อยู่เป็นหลักแหล่งมีฉะนั้นอาจไปทำให้ผู้อื่นเจ็บป่วยได้จึงต้องทำพิธีลงตะกรุดเชิญวิญญาณผีมาไว้ที่มุมเรือนของตนรวมทั้งการไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับบริเวณมุมผีเรือนช่วงเวลากิจกรรมเมื่อมีคนในครอบครัวเสียชีวิต

3.5 พิธีเลี้ยงผีปู่ตาหนองคาย

ความสำคัญชาวบ้านในท้องถิ่นภาคอีสานเชื่อในเรื่องจิตวิญญาณหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ลงมาให้คุณและโทษต่อคนได้ใครปฏิบัติดีก็ได้ดีใครปฏิบัติไม่ดีก็ได้โทษโดยเฉพาะผีปู่ตาเป็นผี

บรรพชนหรือวิญญาณบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วแต่ยังมีความรักความผูกพันเป็นห่วงลูกหลาน อยู่จึงยังคงคอยเฝ้าดูแลรักษาคุ้มครองป้องกันภัยร้ายทั้งปวงที่จะเกิดขึ้นแก่บุตรหลานในชุมชนของตน หมู่บ้านแต่ละแห่งจึงสร้างศาลเจ้าหรือศาลปู่ตาไว้ที่ป่าหัวบ้านหรือท้ายบ้านไว้สำหรับให้ผีปู่ตาอาศัยโดยเมื่อครบปีชาวบ้านก็จะจัดทำพิธีเลี้ยงผีปู่ตา 1 ถึง 2 ครั้งเป็นการตอบแทนที่ผีปู่ตาที่คอยปกป้องคุ้มครองตลอดมา สำคัญและแง่คิดพิธีเลี้ยงผีปู่ตาเป็นความเชื่อของชาวอีสานที่มีความรักความผูกพันกับภูตผีของบรรพบุรุษด้วยความเชื่อที่ว่าบรรพบุรุษยังมีความรักความห่วงใยเกิดลูกหลานอยู่เสมอจึงพร้อมใจกันจัดหาที่พักและเลี้ยงดูเพื่อตอบสนองในคุณของบรรพบุรุษ

3.6 พิธีกรรมมงคลเกี่ยวกับบ้านกาฬสินธุ์

ความสำคัญของคนไทยในสมัยโบราณถือว่าเรือนเป็นสถานที่สำคัญเพราะเป็นที่อยู่อาศัยคนใดจะปลูกบ้านต้องหาฤกษ์ยามเพื่อความเป็นสิริมงคลอยู่ดีมีสุขและประกอบพิธีกรรมให้ถูกต้องพิธีกรรมมงคลเกี่ยวกับบ้าน 1 วิธีย้ายแม่ธรณีมีเครื่องประกอบพิธี ได้แก่ พาหวน 2 พา ค่ายา 2 มวนแล้วกล่าวคำขอมาแม่ธรณีเสร็จแล้วหยิบบดิน 3 ครั้งพร้อมนำเครื่องประกอบพิธีออกไป สำคัญและแง่คิดการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของคนอีสานต้องทำให้ถูกต้องแล้วจะมีความสุขความเจริญพิธีปลูกบ้านจึงมีพิธีกรรมตั้งแต่เริ่มต้นปลูกเมื่อปลูกแล้วยังต้องทำพิธีขึ้นบ้านใหม่อีกต่อไป

3.7 พิธีรำผีฟ้าขอนแก่น

ความสำคัญลำผีฟ้าเป็นการเชนสรวงบูชาผีฟ้าพญาแถนหรือเทวดาที่สถิตอยู่บนท้องฟ้าเพื่อความเป็นสิริมงคลโดยอัญเชิญท่านเข้าร่างทรงเพื่อช่วยบำบัดทุกข์โรคภัยและสิ่งไม่ดีทั้งยังเป็นพิธีกรรมรักษาผู้ป่วยที่มีสุขภาพจิตไม่ดีหรืออาการเจ็บป่วยที่เกิดจากจิตใจทำให้หายจากการเจ็บป่วยได้นอกจากนี้จะทำให้ครอบครัวและญาติพี่น้องเกิดความสามัคคีกันทำให้ทุกคนต้องทบทวนพฤติกรรมหรือการกระทำของตนอยู่เสมอว่ามีอะไรผิดจากทำนองคลองธรรมหรือไม่ สำคัญและแง่คิดเป็นการแสดงออกถึงความเชื่อในประเพณีวัฒนธรรมของหมู่บ้านที่ตกทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษโดยเฉพาะเรื่องผีซึ่งชาวบ้านจะให้ความเคารพยำเกรงมากเพราะเชื่อว่าหากทำถูกต้องตามประเพณีของหมู่บ้านผีก็จะคุ้มครองและอำนวยพรให้แต่หากทำผิดผีเมื่อไหร่ผีก็สามารถลงโทษได้เช่นกัน

3.8 พิธีสรงเต็นสากนครพนม

ความสำคัญเป็นการบวงสรวงวิญญาณของบรรพบุรุษของชาวแตกและเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูต่องานบุญที่ช่วยให้อยู่เย็นเป็นสุขและประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพจะมีไม้ทำเป็นดาบทาสีอยู่รอบ 3 สันนิษฐานว่าแสดงถึงความสามารถในการต่อสู้ซึ่งสามารถนำชาวบ้านพักพวกของตนมาหาชัยภูมิมาเหมาะสมเมื่อทำพิธีถวายอาหารเครื่องต้มแล้วก็จะไม่มีจะมีพิธีสรงเต็นสากโดยให้ชาวแตกชายหญิงประมาณ 10 คน 10 คู่ออกมาเต็นสากเป็นการบวงสรวงศาลองหมี่ด้วย สำคัญและแง่คิดเป็นการแสดงออกถึงความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจของชาวแตกในหมู่บ้านและความกตัญญูต่องานบุญที่มีพระคุณ

นอกจากนั้นยังแสดงถึงความเชื่อทางไสยศาสตร์เพราะชาวแตงก้นถือผีแบบชาวอีสานทั่วไปแตกต่างกันตรงที่ชาวแตงจะसानตะกร้าด้วยไม้ไผ่ซ้อนไว้หรือซุกไผ่มูมใดมูมหนึ่งของบ้านเพื่อให้ผีได้มาพักอาศัยอยู่ในนั้นเวลาเวลาเจ็บป่วยก็จะมีหมอเยาว์มาทำพิธีคล้ายกับรำบอผีฟ้ารำผีฟ้าและรักษาสมุนไพรปัจจุบันชาวแตงก็ดำเนินชีวิตของชาวอีสานทั่วไป

ตอนที่ 4 พิธีกรรมและความเชื่อของภาคใต้

4.1 พิธีสวดมาลัยชุมพร

ความสำคัญการสวดมาลัยเป็นการสวดเพื่อสรรเสริญพระรัตนตรัยอันเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาพิธีสวดมาลัยเป็นพิธีสวดประจำงานศพแต่เดิมพระสงฆ์ผู้สวดโดยจะสวดหลังจากที่สวดพระอภิธรรมเสร็จแล้วโดยใช้บทสวดจากหนังสือพระมาลัยหรือที่เรียกว่าพระมาลัยคำสวดเนื้อหาเป็นธรรมะสั่งสอนให้ผู้ฟังเกรงกลัวต่อบาปกลัวกุศลกรรมการสวดมาลัยเนื่องจากเพื่อสั่งสอนสาธุชนแล้วยังเป็นวิธีให้เจ้าภาพหรือญาติผู้ตายทุเลาความเศร้าโศกด้วย สาระความสำคัญและแง่คิดหนึ่งเป็นการสั่งสอนหลักธรรมเพื่อให้ตระหนักถึงบาปบุญคุณโทษตามคำสอนของพระพุทธศาสนาใช้เป็นกุศโลบายคลายความเศร้าโศกในงานศพ

4.2 พิธีแห่ผ้าขึ้นธาตุนครศรีธรรมราช

ชาวนครศรีธรรมราชเชื่อว่าการทำบุญและการกราบไหว้บูชาให้ได้บุญกุศลจริง ๆ ต้องปฏิบัติต่อพระพักตร์ของพระพุทธเจ้าและใกล้ชิดกับพระพุทธเจ้าให้มากที่สุดเมื่อพระองค์ปรินิพพานแล้วยังมีสัญลักษณ์ของพระองค์อยู่ได้แก่พระธาตุเจดีย์พระพุทธรูปการกราบไหว้บูชาสิ่งเหล่านี้เท่ากับการกราบไหว้บูชาต่อหน้าพระพักตร์พระพุทธองค์เช่นเดียวกันการที่ชาวนครศรีธรรมราชนำผ้าไปปูพระบรมธาตุด้วยการอบรมองค์พระบรมธาตุเจดีย์ถือว่าพระบรมธาตุเจดีย์เป็นเสมือนพระพุทธเจ้าเป็นการบูชาที่สนิทแนบกับพระพุทธองค์สาระสำคัญและแง่คิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนาทำให้พุทธศาสนิกชนมีจิตใจแน่วแน่ที่จะบูชาองค์พระบรมธาตุเจดีย์เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตปีหนึ่งจะต้องมาห่มผ้าพระธาตุครั้งหนึ่งไม่ให้ขาดประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุจึงให้สาระสำคัญดังนี้ 1 แสดงให้เห็นลักษณะของชาวนครศรีธรรมราชที่ยึดมั่นอยู่ในพระพุทธศาสนาการทำบุญเพื่ออุทิศแก่พระพุทธบูชาเพื่อความประสงค์จะอยู่ใกล้ชิดกับพระพุทธเจ้า 2 แสดงให้เห็นว่าองค์พระบรมธาตุเจดีย์เป็นศูนย์รวมจิตใจของพระพุทธศาสนิกชนทั่วทุกทิศช่วงเวลา และกิจกรรมการแห่ผ้าขึ้นพระธาตุมีปีละ 2 ครั้ง คือ ในวันมาฆบูชาและวันวิสาขบูชา

4.3 พิธีของขวัญเด็กนครศรีธรรมราช

ความสำคัญพิธีทำขวัญเด็กมีความสำคัญคือเพื่อให้เด็กหายจากเจ็บไข้ได้ป่วยหวาดผวาสะดุ้งตกใจเพราะเชื่อกันว่าขวัญจะมีอยู่ในตัวคนแต่เมื่อได้รับความตกใจแล้วขวัญก็จะหนีออกจากร่างทำให้เกิดความเจ็บป่วยเพื่อให้ขวัญกลับมาอยู่กับตัวจึงต้องทำพิธีเรียกขวัญให้กลับเข้ามาอยู่ในร่างกายปกป้องรักษาเด็กให้อยู่เย็นเป็นสุขให้เกิดสิริมงคลอายุยืนขวัญยืนจักรพรรดิ

4.4 พิธีสระหัวบะดัน นราธิวาส

ความสำคัญเป็นพิธีที่นิยมจัดขึ้นในวันหลังจากที่หมอต๋ายได้ทำคลอดให้กับผู้หญิงคลอดลูกและเชื่อกันว่าหมอต๋ายได้ทำคลอดแล้วหากไม่ทำพิธีกรรมนี้ขึ้นจะทำให้บาปติดตัวผู้หญิงคลอดและสามีคือผู้ตายไปแล้วฝ่ายหญิงก็ต้องทนเตาไฟฝ่ายชายก็ต้องแบกเคียวในการอยู่ไฟของผู้หญิง สาระความสำคัญและแนวคิดสระหัวบะดัน เป็นพิธีกรรมส่วนหนึ่งของประเพณีที่นิยมทำที่จังหวัดนครราชสีมาเพื่อเป็นการทำความสะอาดหรือการขอขมาหมอต๋ายหลังจากการทำคลอด

4.5 ลาซังโตะชุมพุก ปัตตานี

เป็นพิธีกรรมที่กระทำขึ้นเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการประกอบอาชีพชาวนา หลังจากเหน็ดเหนื่อยจากการทำนามาทั้งปี ร้านทำโตะชุมพุกได้ช่วยผ่อนคลายให้ชาวบ้านได้สนุกสนานอีกครั้งเป็นการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจที่จะใช้หัวนาในปีต่อไปจึงเป็นพิธีกรรมหนึ่งที่เรารควรอนุรักษ์ไว้สืบคู่เคียงกับความกตัญญูซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่ดีงามของไทย สาระความสำคัญและแนวคิดลาซังโตะชุมพุกของอำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี เป็นประเพณีปฏิบัติอย่างหนึ่งที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมได้เห็นการทำงานร่วมกันของคนในท้องถิ่นที่เปี่ยมด้วยความสมัครสมานสามัคคีและที่สำคัญที่สุดคือความเป็นยอดแห่งความกตัญญูทเวที่มีต่อพระแม่โพสพซึ่งเป็นเทพแห่งรวงข้าว

4.6 พิธีเกียห่านพังงา

ความสำคัญของอาหารเป็นพิธีการสะเดาะเคราะห์อย่างหนึ่งของชาวจีนซึ่งถือว่าปีหนึ่งจะต้องมีการล้างความอัปมงคลผู้ที่ผ่านพิธีนี้แล้วจะรู้สึกเหมือนได้ชำระล้างสิ่งชั่วร้ายออกจากร่างกายและจิตใจรู้สึกว่ามีจิตเมตตาโปร่งใสปราศจากโรคและสิ่งชั่วร้ายใด ๆ สาระความสำคัญและแนวคิดงานเป็นพิธีกรรมที่กระทำขึ้นเพื่อสะเดาะเคราะห์ให้รู้สึกว่ามีจิตใจผ่องใสปราศจากทุกข์โรคภัยและสิ่งชั่วร้ายจะทำเพื่อล้างสิ่งอัปมงคลให้กับผู้ร่วมพิธีช่วงเวลากิจกรรมกลัวยห่านเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกินเจจัดขึ้นเฉพาะเมื่อมีงานแซ่ฮิดของพระจีนรูปใดรูปหนึ่งซึ่งจะมีหรือไม่นั้นย่อมขึ้นอยู่กับแต่จะบอกรวมทั้งกำหนดการด้วยว่าควรทำตอนไหนเวลาใดแซ่ฮิดงานแซ่ฮิด

4.7 พิธีลอยเรือชาวเลภูเก็ต

ความสำคัญการลอยเรือของชาวเลและชาวเลสิงห์ถือเป็นการนำสิ่งชั่วร้ายที่มีอยู่ในร่างกายและหมู่บ้านของชาวเลทั้งสองกลุ่มออกไปทิ้งในท้องทะเลลึกเพื่อให้ชาวเลทั้งสองกลุ่มมีชีวิตที่เป็นสุขเป็นความเชื่อที่ก่อให้เกิดความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจของผู้ที่ได้อาศัยทะเลในการดำรงชีวิตการประกอบพิธีลอยเรื่อนั้นชาวเลและชาวเลสิงห์ได้ประกอบพิธีปีละ 2 ครั้งทำให้ชาวเลและชาวเลสิงห์มีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น สาระสำคัญในแง่คิด 1) ประเพณีลอยเรือชาวเลและชาวเลสิงห์เป็นพิธียึดเหนี่ยวจิตใจให้ดำรงเผ่าพันธุ์สืบต่อกันมาเป็นกลุ่มเผ่าอยู่ได้ทั้งนี้เพราะชาวเลและชาวเลสิงห์เป็นกลุ่มที่เร่ร่อนเป็นการได้มาร่วมพิธีกรรมของกลุ่มอย่างน้อยปีละ 2 ครั้งหากไม่มีพิธีลอยเรือชาวเลทั้ง 2 กลุ่มจะแยกย้ายหรือล้มหายตายจากพระธาตุจากกลุ่มเผ่าของตนออกไป 2) เป็นการแสดงออกถึงความสามัคคีสนุกสนานรื่นเริงลำดับขั้นตอนในการ

ประกอบพิธีลอยเรือตั้งแต่การเตรียมวัสดุสำหรับสร้างเรือต่อเรือตกแต่งการละเล่นประกอบพิธีทางความเชื่อและการลอยเรือเพื่อขจัดความทุกข์และโรคภัยที่มาเบียดเบียน 3) เป็นความเชื่อเกี่ยวกับกันรอยความไม่ดีของร่างกายออกไปเพื่อนำไปทิ้งไม่ให้กลับมาสู่ร่างกายและหมู่บ้าน

4.8 วิธีทำเคราะห์บ้านตรัง

ความสำคัญวิธีทำเข้านั้นเชื่อกันว่าจะเกิดสิริมงคลกับเจ้าของบ้านปราศจากภัยร้ายต่าง ๆ มารบกวนอีกทั้งยังเกิดโชคลาภแก่ชาวบ้านอีกด้วยตามปกติและวิธีทำคอบ้านนั้นมักจะทำเมื่อมีเหตุการณ์แปลกๆเกิดขึ้นในบ้านเช่นรุ่งกินน้ำต้นไม้แมวออกลูกแล้วกินลูกเองงูใหญ่เข้าบ้านจับหลังคาเหยี่ยวเข้าบ้านหมาขึ้นนอนบนบ้านไกร้องเหมือนออกถ่ายตอนหัวค่ำนี้เป็นสัญลักษณ์แห่งความชั่วร้ายที่เกิดขึ้น สารความสำคัญและแง่คิด 1 ความเชื่อในพิธีกรรมเคราะห์บ้านสะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานระหว่างความเชื่อผีพราหมณ์และพุทธเป็นความเชื่อเกี่ยวกับเสนียดจัญไรเมื่อมีเหตุการณ์เป็นปกติแปลกๆเกิดขึ้นในบ้านจะทำให้คนในบ้านเกิดความเดือดร้อนเมื่อเกิดเหตุการณ์ขึ้นก็ต้องแก้ไขและป้องกันไม่ให้เกิดการทำพิธีไล่เสนียดจัญไรวิธีทำคอบ้านจึงเป็นพิธีกรรมที่ยึดถือปฏิบัติเฉลยมาเพื่อความเป็นมงคลของคนในบ้านให้มีความสุขสบายเจริญรุ่งเรือง

บทวิจารณ์

จากเนื้อความในหนังสือเรื่อง “พิธีกรรมกับความเชื่อท้องถิ่น” มาเรียบเรียงทำให้พบจุดเด่นและจุดด้อย ดังนี้

จุดเด่นของหนังสือ

จุดเด่นของหนังสือเรื่อง “พิธีกรรมและความเชื่อท้องถิ่น” ผู้วิจารณ์เห็นด้วยกับผู้เขียนมีเนื้อหาสาระสมบูรณ์มีประโยชน์แก่ผู้อ่านมากที่สุดโดยเฉพาะให้ความรู้ด้านพิธีกรรมต่างๆ ทั้ง 4 ภาคของประเทศไทยได้เชื่อมโยงแนวคิดเรื่องพิธีกรรมกับความเชื่อได้สอดคล้องกับผลที่ได้รับทางใจของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2551) ได้กล่าวว่าความศรัทธาหรือความเชื่อต้องประกอบด้วยเหตุผลคือ 1) กัมมสัทธา เชื่อกรรม 2) วิปากสัทธา เชื่อวิปาก 3) กัมมัสสกตาสัทธา เชื่อสัตว์มีกรรมเป็นของตน เมื่อเชื่อด้วยเหตุผลเช่นนี้จะทำให้เกิดความสงบสุขเป็นประโยชน์แก่ครอบครัวและชุมชนที่ได้กระทำพิธีกรรมดังกล่าวแฝงด้วยปรัชญาความเชื่อทำให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของศรีศักร วัลลิโภดม (2546) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมและความเชื่อว่าความกลัวและความไม่รู้ทำให้เกิดความเชื่อ และความเชื่อเป็นส่วนหนึ่งทำให้เกิดศาสนา ศาสนาหรือระบบความเชื่อมีความหลากหลายอย่างตามความเข้าใจของแต่ละบุคคล แต่โดยทั่วไปนักมานุษยวิทยา มองศาสนาในฐานะที่เป็น ระบบความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติ เป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมที่พบเฉพาะในสังคมมนุษย์ครอบคลุมถึงความเชื่อในระบบจักรวาลและค่านิยม เมื่อพิธีกรรมเป็นการแสดงออกถึงความเชื่อ อันเป็นลักษณะอย่างหนึ่งทางสังคมวัฒนธรรมของมนุษย์ พิธีกรรมจึงเป็น

การกระทำของกลุ่มคนที่มาพบปะสังสรรค์กันและสร้างแบบแผนพิธีขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

จุดด้อยของหนังสือ

จุดด้อยของหนังสือเรื่อง “พิธีกรรมและความเชื่อท้องถิ่น” ผู้วิจารณ์ไม่เห็นด้วยกับหนังสือเล่มนี้ คือ ไม่มีเชิงอรรถอ้างอิง มีบรรณานุกรมน้อยไปหน่อยให้สับสนเพิ่มเติม โดยเฉพาะด้านพิธีกรรมบางพิธีกรรมอาจล้าสมัยไปบ้างถ้ามีการปรับปรุงเนื้อหาให้น่าสนใจและโดดเด่นยิ่งขึ้น (สงวน โชติสุขรัตน์, 2553) ประเพณีหลักของชนล้านนาและแยกประเภทประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและที่ไม่เกี่ยวกับศาสนาไว้ชัดเจนซึ่งประเพณีการทำบุญและชีวิตประจำวันของชาวเหนือ นั้น ดำเนินไปอย่างมีระเบียบและมีประเพณีที่คลุกคลีกับพระพุทธศาสนาอย่างใกล้ชิด เนื่องจากศรัทธาปสาธะของชาวเหนือที่มีต่อพระพุทธศาสนา นี้เอง ที่ทำให้วิถีชีวิตของชาวไทยภาคเหนือเป็นผู้รักสงบ สันโดษและมีจิตใจสูง มีดวงหน้าอันยิ้มแย้มแจ่มใสเสมอมีความสุขและความพอใจในชีวิตไม่ละโมภอันเป็นหนทางนำชีวิตไปสู่สันติสุข

สรุปผล

พิธีกรรมและความเชื่อเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนไทยมีความสำคัญมาก ก่อให้เกิดอิทธิพลต่อจิตใจที่มีผลต่อพฤติกรรมทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและสังคม นอกจากนี้ บทบาทหน้าที่ ต่อการดำรงรักษาประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นแล้ว ความเชื่อในเรื่องผีของคนไทย ยังมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการควบคุมความประพฤติของสมาชิกในสังคมเพื่อรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยและก่อให้เกิดสันติสุขต่อสังคมโดยรวมด้วยความเชื่อว่าการล่วงละเมิดผิดผีไม่เพียงแต่สมาชิกในสังคมคนใดคนหนึ่งจะมีอันตราย แต่ยังส่งผลกระทบต่อการล่มสลายของชุมชนนั้นอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

ฐาปณี. (2549). *พิธีกรรมและความเชื่อท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: แสงดาว.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 20). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด.

ศรีศักร วัลลิโภดม. (2546). *ประเพณี 12 เดือน: พฤติกรรมที่เปลี่ยนไปรายงานวิจัย*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

สงวน โชติสุขรัตน์. (2553). *ประเพณีไทยภาคเหนือ*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ศรีปัญญา.

